

Vasile CIOBANU

RELAȚIILE CULTURALE DINTRE GRUPURILE DE GERMANI DIN ROMÂNIA ÎN PRIMUL DECENIU INTERBELIC¹

Germanii din România nu constituiau în 1918 o minoritate omogenă. Minoritatea germană se compunea din câteva grupuri de germani proveniți din Vechiul Regat Român (cca 32.000), din Imperiul Austro-Ungar (sașii, 240.000, șvabii bănățeni, peste 275.000, șvabii sătmăreni, cca 30.000, țipțerii din Maramureș, 5.000, germanii bucovineni, 75.000) și din Imperiul Rus (germanii din Basarabia, 80.000 și cei din Dobrogea, 12.000).² Elita lor conducătoare a constatat că aceste grupuri nu se cunoșteau între ele și se aflau pe trepte diferite ale constituirii unei identități naționale. Unele dintre aceste grupuri aproape își pierduseră identitatea, fiind asimilate, ca în cazul șvabilor sătmăreni și al celor bănățeni, pe cale de a fi complet maghiarizați. Aceștia au fost salvați de la asimilare de Unirea Transilvaniei cu România. Nici germanii basarabeni nu ar fi avut altă soartă, fiind supuși rusificării. O conștiință națională puternică aveau în 1918 sașii, datorită vechimii lor în Transilvania, privilegiilor primite de la regalitatea maghiară și luptei lor neconținute pentru a le păstra, pentru a-și afirma identitatea națională prin toate mijloacele (politice, culturale, economice).

Toate aceste probleme sunt cunoscute, există studii și abordări monografice despre trecutul acestor grupuri de germani ajunși în 1918-1919 în România Întregită. Dar și despre evoluția vieții lor economice, sociale, culturale în România interbelică s-a scris de către cercetători români și germani.³ Folosind aceste lucrări, dar și fonduri arhivistice și presa bogată editată de germanii din România interbelică, ne-am propus să insistăm asupra unui aspect mai puțin cercetat: relațiile culturale dintre grupurile de germani din România în primul deceniu interbelic, atunci când grupurile slăbite național au avut mai mare nevoie de sprijin pentru a-și redescoperi germanitatea și au primit acest sprijin de la sași, de la germanii bucovineni și uneori de la șvabii din Banat. Toate grupurile de germani amintite au avut o cultură germană, periclitată în unele elemente ale sale de tendințele de asimilare ale majoritarilor sau de slăbiciuni proprii. Avem în vedere, de exemplu, faptul că până la 1918, șvabii sătmăreni și cei bănățeni frecventau școli în care nu mai învățau în germană, că în bisericile lor liturghia nu mai era oficiată în limba germană, că germanii basarabeni, șvabii sătmăreni, germanii din Dobrogea nu aveau în 1918 nicio publicație în germană.

Prăbușirea marilor imperii la sfârșitul Primului Război Mondial și impunerea dreptului la autodeterminare au dus la schimbări radicale și pentru germanii din Sud-Estul Europei. Grupurile mai mari din teritoriile unite cu Vechiul Regat Român în 1918: sașii transilvăneni, șvabii bănățeni, germanii bucovineni și cei basarabeni și-au exercitat dreptul la autodeterminare în adunări reprezentative care au avut loc la Mediaș, în 8 ianuarie 1919, la Tarutino (în sudul Basarabiei), în 19 martie 1919, la Timișoara, în 10 august 1919. De asemenea, reprezentanți ai germanilor bucovineni

¹ Această lucrare a fost realizată în cadrul proiectului „Valorificarea identităților culturale în procesele globale”, cofinanțat de Uniunea Europeană și Guvernul României din Fondul Social European, prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, contractul de finanțare nr. POSDRU/89/1.5/S/59758.

² Eduard Eisenburger și Michael Kroner (eds.), *Sächsisch-schwäbische Chronik. Beiträge zur Geschichte der Heimat*, Bukarest, Kriterion Verlag, 1976, pp. 21, 82-85, 94-104; Sorina Paula Bolovan, Ioan Bolovan, *Germanii din România. Perspective istorice și demografice*, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane, 2000, pp. 15-17, 38-45, 55-57, 62.

³ Vezi, de exemplu, Konrad Gündisch, *Siebenbürgen und die Siebenbürger Sachsen*, München, Langen Müller, 1998; *Das Banat und die Banater Schwaben*, Bd. I-IV, München, 1981-1991; Rudolf Wagner, *Die Bukowina und ihre Deutschen*, Wien, 1978; Michael Kroner, *Geschichte der Nordsiebenbürger Sachsen. Nösnerland und Reener Ländchen*, Nürnberg, 2009; Ute Schmidt, *Die Deutschen aus Bessarabien. Eine Minderheit aus Südosteuropa (1814 bis heute)*, 3. unveränderte Auflage, Böhlau Verlag, Köln, Weimar, Wien, 2006; Ernst Hauler, *Istoria nemților din regiunea Sătmărulei*, Satu Mare, Editura Lamura, 1998; Vasile Ciobanu, *Contribuții la cunoașterea istoriei sașilor transilvăneni 1918-1944*, Sibiu, Editura Hora, 2001; Valentin Ciorbea (coord.), *Germanii dobrogeni-istorie și civilizație*, Constanța, Editura Muntenia, 2006 ș.a.

s-au pronunțat pentru unirea Bucovinei cu România în Congresul general al Bucovinei din 28 noiembrie 1918.⁴

În rezoluțiile adoptate de adunările germanilor erau formulate și dezideratele lor, așteptările lor de la noul stat în care intrau; unii autori consideră chiar că au fost condiții pentru acceptarea Unirii provinciilor în care trăiau cu România.⁵ Delegații aleși au explicat conaționalilor în declarații și proclamații motivele pentru care au luat aceste hotărâri prin care acceptau trecerea sub stăpânirea altui stat decât cel care îi colonizase în aceste teritorii și de care se simțeau legați datorită privilegiilor primite și loialității față de Casa Regală Maghiară sau de Casa Imperială Habsburgică. În motivarea acceptării stăpânirii românești se menționa și faptul că în viitoarea patrie, România, se vor reuni peste un milion de germani, care vor alcătui o minoritate puternică ce își va putea asigura drepturile și recunoașterea lor de către populația majoritară.⁶ Evident, se avea în vedere sprijinul reciproc al acestor grupuri, susținerea celor mai slabe numeric, economic și cultural de către cele mai puternice. Acestea au fost premisele pentru un intens schimb intercultural între germanii din România interbelică, mai ales în primii 10 ani, când s-au format structuri politice unitare – Partidul German (Deutsche Partei), de fapt Frațiunea parlamentară a germanilor (7-26 deputați și senatori) și Uniunea Germanilor din România (Verband der Deutschen in Rumänien). Aceasta din urmă reunea comunitățile naționale (Volksgemeinschaft) ale sașilor, șvabilor bănățeni, șvabilor sătmăreni, germanilor bucovineni, basarabeni, dobrogeni și a germanilor din Vechiul Regat. După modelul sașilor, comunitățile erau conduse de consilii naționale liber alese. Acestea și-au trimis reprezentanți în Uniunea Germanilor din România – constituită în 1919-1921, organizație care își propunea să coordoneze activitățile național-politice, culturale ale germanilor din România. Uniunea își propunea expres să vegheze la omogenizarea minorității germane din România, dar lăsa independență consiliilor naționale. Tocmai de aceea, domeniul culturii a fost sectorul forte de activitate al Uniunii Germanilor din România. În acest scop s-a înființat în 1922, la Sibiu, Liga Culturală a Germanilor din România (Kulturamt der Deutschen in Rumänien), condusă de Richard Csaki (tânăr profesor, filolog prin formație), care a devenit apoi un veritabil politician al culturii (Kulturpolitiker) pentru minoritățile germane din Europa Centrală și de Sud-Est. În fruntea Ligii Culturale el s-a remarcat prin realizările sale și a devenit cunoscut în rândurile acestor minorități și în Germania, încât, în 1934 a fost numit la conducerea Institutului pentru Germanii din Străinătate (Deutsches Auslands Institut-DAI) de la Stuttgart.⁷ La Arhivele din Sibiu se păstrează un fond documentar al Ligii, care permite, alături de presa vremii, reconstituirea schimburilor interculturale dintre grupurile de germani din România.⁸

Astfel aflăm că Liga și-a propus prin statut „crearea cât mai multor instituții de cultură care să întărească sentimentul apartenenței comune a tuturor germanilor din România Mare și să ducă la o egalizare culturală”.⁹ Ca o garanție, a fost creat un Comitet de lucru în 1923, format din 17 membri (personalități germane din Biserică, politică, presă). Majoritatea erau sași, deoarece ei aveau cea mai îndelungată experiență politică, iar sediul Ligii era la Sibiu. Erau prezenți în Comitet: Rudolf Brandsch, deputat de Sibiu, președintele Uniunii Germanilor, Hans Otto Roth, deputat de Sighișoara,

⁴ Vasile Ciobanu, Monica Vlaicu, *Germanii din România. Studii și documente*, în „Unirea din 1918 – împlinire și speranță”, Sibiu, s.n., 1994, pp. 123-212.

⁵ Vezi discuția în V. Ciobanu, *op. cit.*, p. 52.

⁶ V. Ciobanu, Monica Vlaicu, *op. cit.*, pp. 136, 183, 196-197.

⁷ Karl Kurt Klein, *Ein Südostdeutscher Pionier der Volkswissenschaft: Richard Csaki. Persönliche Erinnerungen in memoriam Richard Csaki*, în „Südostdeutsche Vierteljahresblätter”, München, an 18, nr. 1, 1969, pp. 14-21; *Schriftsteller-Lexikon der Siebenbürger Deutschen. Bio-bibliographisches Handbuch für Wissenschaft, Dichtung und Publizistik*, Band V, A-C, von Herman A. Hienz, Böhlau Verlag, Köln, Weimar, Wien, 1995, pp. 411-419.

⁸ Probabil, existența acestor grupuri face ca, uneori, să se vorbească de „minorități germane” în România.

⁹ *Deutsches Kulturamt in Rumänien. Tätigkeitsbericht 1922-1927* erstattet vom Leiter des deutschen Kulturamtes Dr. Richard Csaki, Hermannstadt, 1927, p. 1.

președintele Partidului German (din 1922), Karl Schnell, primarul Brașovului, Adolf Schullerus, senator, președintele Consiliului Național Săsesc (lingvist, etnograf), Hermann Plattner, directorul ziarului „Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt”, dar și directorii de bănci Hans Bergleiter și Felix Schullerus. Șvabii din Banat erau reprezentați de avocatul Kaspar Muth, deputat, președintele Consiliului Național Șvăbesc și profesorul Franz Kräuter, deputat, germanii bucovineni de profesorul Butz (Cernăuți), cei din Basarabia de pastorul Daniel Haase, deputat, președintele Consiliului Național al Germanilor din Basarabia, Rudolf Honigberger, parohul evanghelic din București etc.¹⁰ Din 17 membri doar 6 nu erau sași. Trebuie spus că acest Comitet n-a avut decât un rol secundar (era și greu de reunit) în activitatea intensă a Ligii. Sprijinul financiar primit din țară și din Germania a fost insuficient și Liga a încercat să se autofinanțeze și să întemeieze legăturile culturale dintre grupurile de germani din România. Prin Liga Culturală grupurile de germani din România au ținut legătura cu Germania; mai puțin cu Germania oficială pentru că aceasta era supusă restricțiilor Tratatului de la Versailles și mai mult cu societatea civilă: asociații, societăți, ligi pentru germanii din străinătate și cu firme, instituții legate de cultură: școli, universități, edituri, ziare, reviste, librării etc. Toate acestea erau chemate în ajutor, li se cereau sprijin, sfaturi, donații. Prin intermediul Ligii, forurile din Germania aflau care era situația germanilor din România. Astfel, chiar conducătorul Uniunii pentru Germanii din Străinătate (Verband für das Deutschtum im Ausland-V.D.A.), recunoștea că în Republica de la Weimar puțini știau „*că germanii din România nu formează o grupare unitară, ci sunt reunite diferite grupuri*”¹¹, care sunt diferite prin modul în care au fost colonizate, confesiune, organizare, istorie, dar au comune limba germană și conștiința națională.

Om de cultură în sens larg, Csaki și-a pus amprenta asupra activității Ligii, a schimburilor interculturale din rândurile minorităților germane din România anilor '20. El nu a neglijat niciun domeniu în care se putea activa: învățământul, presa, arta, teatrul, muzica, răspândirea cărții, conferințe însoțite de diapozitive, cursuri postuniversitare.

Această activitate corespundea nevoilor grupurilor de germani. Documentele relevă apeluri ale șvabilor, ale germanilor basarabeni, bucovineni, dobrogeni pentru sprijin din partea altor comunități, a Ligii, a forurilor din Germania, în cele mai diverse domenii.

De exemplu, tineri șvabi bănățeni, basarabeni au făcut excursii, vizite pentru a-și cunoaște frații din Transilvania, au văzut aici sistemul lor de învățământ, bisericile-cetăți, muzeele și celelalte realizări săsești.¹² La rândul lor, tineri sași au vizitat Banatul, Basarabia, Bucovina, Vechiul Regat. Aceste vizite erau însoțite de obicei de prezentarea unor spectacole cu cântece și dansuri populare, piese de teatru, coruri, recitări. Astfel, organizația locală Sănnicolau Mare a Cercului German de Fete din Banat scria în 1927 că dorea să facă o excursie de studii în ținuturile săsești „*pentru a le cunoaște pe surorile săsoaice, pentru a cunoaște cultura înaltă a sașilor, pentru a ne întări conștiința noastră germană*”.¹³ În mai 1927, un grup de 23 de tineri șvabi (14 fete, 7 băieți și 2 adulți) au realizat un adevărat turneu prin principalele centre săsești. Ei au fost bine primiți și au prezentat dansuri populare și cântece șvăbești.¹⁴ În scopul mai bune cunoașteri reciproce dintre sași și șvabi, Csaki a proiectat pentru toamna anului 1924 cicluri de conferințe în principalele orașe săsești și șvăbești, pe care trebuiau să le susțină fruntași ai celor două comunități.¹⁵ Pentru organizarea activității culturale în Banat, conducătorul Ligii Culturale a purtat discuții cu principalii conducători șvabi (Kaspar

¹⁰ *Ibidem.*

¹¹ Direcția Județeană Sibiu a Arhivelor Naționale (în continuare DJSAN), Fond Liga Culturală a Germanilor din România, dos. 11, 1927, f. 64.

¹² *Ibidem*, f. 2, 141-143.

¹³ *Ibidem*, f. 141.

¹⁴ *Ibidem*, f. 2.

¹⁵ *Ibidem*, dos. 4, 1924, f. 188, 583.

Muth, Karl von Möller, Josef Nischbach) în toamna anului 1925, stabilindu-se că era imperios necesar un oficiu cultural pentru Banat, subordonat Uniunii Germanilor din România. Dintr-un raport adresat de Csaki Uniunii pentru Germanii din Străinătate aflăm că situația culturii șvabilor era nesatisfăcătoare, că se impunea o propagandă culturală națională intensă prin conferințe cu diapozitive, o strânsă legătură cu Liga Culturală de la Sibiu, care punea la dispoziție materialele sale (proiectoare, diapozitive, biblioteca de împrumut). O problemă deosebită era lipsa unor oameni cu experiență organizatorică în domeniul culturii. Csaki îl propunea drept conducător al oficiului proiectat pe profesorul dr. Rudolf Spek, directorul Muzeului Brukenthal, care era dintr-o familie de sași și șvabi. Sediul noii organizații urma să fie la „Banatia”, veritabila cetate școlară aflată în construcție la Timișoara.¹⁶ În 1926 s-a înființat la Timișoara Asociația Germană pentru Cultură din Banat (Banater Deutscher Kulturverein), condusă de prof. Josef Gabriel, care a editat revista „Banater Deutsche Kulturhefte”.¹⁷ Aceasta a coordonat eforturile culturale ale șvabilor bănățeni în anii următori. La rândul lor, ei au acordat ajutor șvabilor sătmăreni, germanilor basarabeni și celor dobrogeni. De asemenea, Csaki a dorit să angajeze în cadrul Ligii Culturale un german din Bucovina, pentru a ține seama de specificul acestui grup de germani, dar întrucât Consiliul Național de la Cernăuți nu a desemnat o persoană, postul nu a mai fost ocupat.¹⁸ Pentru a constata personal situația de la fața locului, R. Csaki a efectuat repetate călătorii de serviciu în Banat, Bucovina, Basarabia, stabilind contacte directe cu reprezentanții elitelor germane locale, susținând conferințe, dând sfaturi în problemele culturale locale și stabilind prioritățile în acordarea ajutoarelor.¹⁹

Domeniul privilegiat al schimburilor era învățământul. Astfel în zona Satu Mare au fost reprezentanți ai sașilor (R. Spek), ai șvabilor bănățeni (prof. Josef Striegl), care au constatat că cei 30.000 de germani sătmăreni aveau nevoie de ajutor grabnic pentru că mulți nu mai vorbeau germana. Ei au fost ajutați cu cadre didactice, manuale, cărți. Elevi din zonă au fost aduși la școlile pedagogice din Sibiu, Sighișoara, Timișoara pentru a deveni educatori și învățători în comunele locuite de șvabii sătmăreni. În martie 1926, Csaki, care fusese el însuși în decembrie 1925 în zona Satu Mare, informa organizația din Landul Hessen a V.D.A. ce patrona organizațiile săsești, că dr. Metter va ține un curs pentru învățarea limbii germane la Carei, cerut de șvabii de acolo care fuseseră deznaționalizați și va ține conferințe, studiind totodată nevoia de cărți. Pentru această misiune Csaki solicita V.D.A. un ajutor de 40.000 de lei și a primit 2000 de mărci plus promisiunea trimiterii câtorva intelectuali din Germania pentru a-i ajuta pe șvabii sătmăreni să redevină germani.²⁰ În 1926 se interesa de soarta șvabilor sătmăreni și preotul Carl Molitoris de la Bistrița, care relata despre un grup de gimnaști bistrițeni aflați într-un turneu prin zona Satu Mare. La Sibiu, dr. Egon Gundhart înființase un internat pentru elevii șvabi sătmăreni care frecventau școlile săsești din oraș.²¹

R. Csaki nu i-a uitat nici pe țipțerii din Vișeu de Sus. În martie 1923 un grup de locuitori de aici, conștienți că erau germani, îi scriau că existau cca 4000 de conaționali, care se pierdeau fără cultură în limba maternă. „Este timpul să începem să salvăm ce mai poate fi încă salvat din germanitatea noastră”, scriau semnarii apelului către Csaki. El l-a trimis la fața locului pe Herman Roth.²² Dintr-un raport din februarie 1924 reiese că exista o asociație culturală locală, care solicita Ligii Culturale cărți și sfaturi privind raporturile cu autoritățile. Germanii de la Vișeu primeau un ziar din

¹⁶ *Ibidem*, dos. 5, 1925, literele A-K, f. 152, 887-889.

¹⁷ Karl von Möller, *Deutschbanater Kulturleben*, în „Ostland”, Sibiu, I, nr. 4, aprilie 1926, p. 172; Mads Ole Balling, *Von Reval bis Bukarest. Statistisch-Biografisches Handbuch der Parlamentarier der deutschen Minderheiten in Ostmittel- und Südosteuropa 1919-1945*, Band II, Kopenhagen, Dokumentation Verlag, 1991, p. 641.

¹⁸ DJSAN, Fond *Liga Culturală a Germanilor din România*, dos. 10, 1926, f. 794-797.

¹⁹ *Ibidem*, f. 1319, dos. 3, 1924, f. 40; *Deutsches Kulturamt in Rumänien. Tätigkeitsbericht 1922-1927*, p. 11.

²⁰ DJSAN, Fond *Liga Culturală a Germanilor din România*, dos. 7, 1926, f. 562-563.

²¹ *Ibidem*, dos. 8, 1926, f. 1119.

²² *Ibidem*, dos. 2, 1923, fascicula 2, f. 921-922.

Sibiu și altul din Timișoara, dar oamenii nu cunoșteau literele gotice cu care erau scrise aceste gazete și doreau un curs să le învețe. Csaki le-a promis ajutor și i-a încurajat în activitatea lor.²³

Un mijloc folosit de la început de Liga Culturală a fost organizarea de expoziții itinerante. Astfel, în 6 august 1922 a fost vernisată la Sibiu o expoziție a șvabilor bănățeni și apoi, în noiembrie, la Timișoara. În septembrie 1925 a fost organizată, cu ocazia cursului de vară, o expoziție de pictură, sub genericul „*Un secol de pictură săsească*”. Cea mai însemnată a fost însă expoziția transilvăneană organizată la Berlin, în 1927, în care erau prezentate portul, obiceiurile, arta germanilor de aici, dar și cele ale vecinilor români și maghiari.²⁴

Aceeași acțiune de ajutorare de care s-au bucurat șvabii i-a vizat și pe germanii din Basarabia și Dobrogea. După aprecierea lui Wolfgang Miede și germanii basarabeni și-au dezvoltat o conștiință de sine proprie abia după 1918.²⁵ Drept urmare și ei aveau nevoie imperioasă de ajutor. Din Basarabia, Dobrogea, din Banat și din alte zone au venit în orașele săsești ucenici care au deprins o meserie de la meșterii și comercianții sași, cunoscători pentru profesionalismul lor, dar au putut căpăta și o educație națională germană, i-au cunoscut pe conaționali sași.²⁶ Pentru a se ocupa de această problemă, la Liga Culturală s-a înființat un oficiu special pentru orientarea profesională.

Școlile din Basarabia, Dobrogea, Vechiul Regat erau aprovizionate cu material didactic, manuale de Liga Culturală care aducea contra cost aceste materiale din Germania.²⁷ Ca și în Banat a fost încurajată și aici, de la Sibiu, constituirea unui muzeu al germanilor basarabeni. Președintele asociației care își propusese organizarea muzeului, Immanuel Wagner, scria în 1926, că ei urmăreau ridicarea culturală și națională prin conferințe cu diapozitive, foarte apreciate în epocă, prin care să fie cunoscute celelalte regiuni de colonizare germană din România.²⁸ Aparatele de proiecție puteau fi împrumutate de Liga Culturală, dar aceasta se oferea să le și achiziționeze din Germania pentru a le revinde apoi asociațiilor interesate, deși prețul era destul de ridicat.²⁹ Liga Culturală încuraja însă și excursiile prin Basarabia ale unor tineri sași pentru a-și cunoaște noua patrie și îndeosebi pe conaționali din provinciile unite în 1918. Astfel, în vara anului 1925, Csaki recomanda asociațiilor culturale germane un grup de 10 studenți sași care efectuau o călătorie de studii prin Basarabia.³⁰

Germanii dobrogeni nu au avut un ziar propriu. „*Bukarester Tageblatt*” avea și știri din Dobrogea, pentru furnizarea cărora voia să-l convingă în 1927, pe preotul Josef Scheiner din Constanța să colaboreze la ziar.³¹ „*Deutsche Zeitung Bessarabiens*”, care apărea la Tarutino, a publicat, de asemenea, materiale despre conaționali de la sudul Dunării, dar și despre celelalte grupuri de germani din România.³²

Pentru a facilita mai buna cunoaștere și apropiere între ele a grupelor de germani din România, un mijloc folosit de Liga Culturală a fost și răspândirea de cărți de literatură germană, de agricultură, pedagogie etc. sub forma unor biblioteci de o sută până la 300 de exemplare, tipărite la edituri germane din România dar mai ales din Germania, pe care le-a distribuit mai ales în Banat, Basarabia, Bucovina. Se trimiteau asemenea „*biblioteci*” comunităților germane (de obicei la biserici),

²³ *Ibidem*, dos. 3, 1924, f. 58-60.

²⁴ *Deutsches Kulturamt in Rumänien. Tätigkeitsbericht 1922-1927*, pp. 11-13; Monica Vlaicu, *Die siebenbürgische Volkskunstausstellung in Berlin 1927*, în „Forschungen zur Volks- und Landeskunde”, București, 1987, vol. 30, nr. 2, pp. 79-84.

²⁵ Wolfgang Miede, *Das Dritte Reich und die Volksgruppe in Rumänien 1933-1938. Ein Beitrag zur nationalsozialistische Volkstumspolitik*, Bern, Frankfurt a.M., 1972, p. 48.

²⁶ DJSAN, Fond *Liga Culturală a Germanilor din România*, dos. 2, 1923, f. 1679, dos. 8, 1926, f. 39-43, dos. 9, 1926, f. 477-478.

²⁷ *Ibidem*, dos. 8, 1926, f. 109-110, 127-128; *Deutsches Kulturamt in Rumänien. Tätigkeitsbericht 1922-1927*, pp. 10-11.

²⁸ DJSAN, Fond *Liga Culturală a Germanilor din România*, dos. 8, 1926, f. 1202, 1205.

²⁹ *Ibidem*, dos. 6, 1925, f. 917, dos. 7, 1926, f. 155-158.

³⁰ *Ibidem*, dos. 5, 1925, f. 652.

³¹ *Ibidem*, Colecția Brukenthal, LL 1-29, nr. 236, f. 287-288.

³² Luminița Fassel, *Banat im Blickpunkt (I-III)*, în „*Banater Zeitung*”, Timișoara, an III, nr. 71, 72, 73, 15 martie 1995, 22 martie 1995, 29 martie 1995.

asociațiilor, contra cost.³³ Până în martie 1927 fuseseră distribuite 150.000 de exemplare de cărți și broșuri.³⁴ De asemenea, Liga a împrumutat cărți, texte dramatice și note muzicale pentru a susține activitățile culturale din toate zonele cu germani din România. Acest sistem era foarte apreciat de intelectualii din diaspora, preoți, profesori și învățători din sate și orașe cu un număr mai mic de germani, mai ales din Vechiul Regat, Basarabia, Bucovina, Maramureș, Satu Mare.³⁵ Biblioteca de împrumut dispunea în 1927 de 3.000 de volume, trimise prin poștă, contra unei taxe, celor interesați.³⁶

Aceste activități (susținerea școlilor, conferințele, cărțile) vizau popularizarea unor valori culturale, dar Csaki s-a gândit și la intelectualii de elită, care trebuiau să se perfecționeze, să facă schimburi de idei cu specialiști din țara-mamă (Germania) dar și între ei. Drept urmare, a organizat în fiecare an, începând din 1920, cursurile superioare de la Sibiu, în vacanța de vară, la care participau până la 7-800 de cursanți – învățători, profesori, preoți, juriști, medici, funcționari germani din toate ținuturile României. Ei ascultau timp de două săptămâni prelegeri universitare prezentate de specialiști renumiți din Germania. În fiecare vară era abordată o anumită tematică: etnografie, minorități, artă, problemele femeilor etc. Și N. Iorga a ținut prelegeri în Biserica Sf. Ioan din Sibiu. Cursurile erau deosebite și prin ocazia oferită elitei grupurilor de germani de a se întâlni și a face schimburi de idei și experiență.³⁷ Csaki urmărea să constituie o comunitate spirituală a elitei conducătoare, deoarece era mult mai dificilă uniformizarea masei populației de etnie germană. Cursurile erau însoțite de expoziții, concerte, spectacole teatrale.

În domeniul muzicii, Liga a organizat adevărate turnee ale unor coruri săsești, șvăbești în celelalte ținuturi, ale unor interpreți vocali și instrumentiști, dar și ale unor mici orchestre, prin Transilvania, Banat, la București.³⁸

Și alte domenii ale vieții culturale au cunoscut schimburi intense între „*ținuturile de colonizare*”.

În concluzie, în primul deceniu interbelic grupele de germani din România au avut între ele relații culturale strânse, s-au transformat într-o minoritate germană omogenă sub aspect cultural (și mai puțin politic, pentru că în acest domeniu apare – la sfârșitul anilor '20 – nazismul care dezorganizează, dezbină pe germani, le otrăvește cultura).

Cultura minorității germane din România a fost un adevărat model și pentru ceilalți concetățeni: români, maghiari, evrei. Pe de altă parte, de această cultură au beneficiat și aceștia. Conferințe, spectacole de teatru, concerte etc. erau deseori urmărite de elita intelectuală a unui oraș întreg – la Sibiu, Cernăuți, Brașov, Timișoara, Lugoj, Bistrița, Mediaș, Sighișoara, Reșița etc.

Cultura a unit grupurile de germani din România, a fost coloana vertebrală, axul întregii lor identități naționale care s-a putut afirma pe deplin în anii '20, chiar dacă au existat și neînțelegeri cu autoritățile statului român și în acest domeniu (învățământ, aprobări pentru unele turnee, zdruncinarea bazei materiale a culturii în urma reformei agrare din 1919-1921 etc.).

Relațiile culturale dintre „*ținuturile de colonizare*” din primul deceniu interbelic au continuat în anii următori pe aceleași direcții, dar Liga Culturală a Germanilor din România și-a încetat activitatea în anul 1931, din cauza crizei economice, activitățile sale numeroase nemaiputând fi susținute financiar.

³³ DJSAN, Fond *Liga Culturală a Germanilor din România*, dos. 11, 1927, f. 782-783.

³⁴ *Deutsches Kulturamt in Rumänien. Tätigkeitsbericht 1922-1927*, p. 6.

³⁵ DJSAN, Fond *Liga Culturală a Germanilor din România*, dos. 11, 1927, f. 418, 432-434, 453-455, 571-572.

³⁶ *Deutsches Kulturamt in Rumänien. Tätigkeitsbericht 1922-1927*, pp. 6-7.

³⁷ *Ibidem*, pp. 13-21; DJSAN, Fond *Liga Culturală a Germanilor din România*, dos. 11, 1927, f. 122-124, 146-150 ș.a.

³⁸ *Deutsches Kulturamt in Rumänien. Tätigkeitsbericht 1922-1927*, pp. 15-21; DJSAN, Fond *Liga Culturală a Germanilor din România*, dos. 11, 1927, f. 255-256.

**Cultural relations between Germans groups from Romania
in the first interwar decade**

Abstract

The German minority from Romania after 1918 consisted in more groups of Germans that have lived until then in the Old Kingdom of Romania (32.000), in the Austro-Hungarian Empire (500.000) and in the Russian Empire (90.000). These groups did not know each other and some were on the verge of losing their identity (the Swabians from the Satu Mare land). The Transylvanian Saxons had the most powerful national consciousness. Their elite supported the other groups to maintain and strengthen their national identity. Politically, representatives of the Saxons, the Swabians from Banat, the Swabians from Satu Mare, the Germans from Bessarabia, Bukovina, Dobrudja and the Old Kingdom founded the Union of Germans in Romania. To coordinate the cultural activity of the groups of Germans, the Cultural League of Germans was founded in 1922, in Sibiu, led by Richard Csaki. From the documents of this League, kept in the Archives of Sibiu, we learn how all groups of Germans were supported. The League organized postuniversity summer courses, sent books, teaching material, lecturers and movies in the settlements inhabited by the Germans from Romania, it organized tours of theatre companies and of some performers from Germany and Austria, organized exhibitions, maintained close ties with Germany and with German minorities from other countries. The young Saxons made trips in Banat, Bukovina, Satu Mare, and the German students from these regions visited Transylvania and studied in Saxon school. The Germans from Satu Mare and from Bessarabia were helped to publish their own newspapers.

Until 1927, the Cultural League distributed 150.000 books and brochures in the cities and villages inhabited by Germans.

All these cultural events determined the strengthening of the national identity of these groups of Germans, who became a minority with an authentic German culture. At some shows, exhibitions and concerts habitants belonging to other ethnic groups from cities and villages where Germans lived also participated.